

Jacques Delors

‘Ik vraag me af: heb ik niet tien jaar voor niets gewerkt? Was het nuttig wat ik heb gedaan?’

Olivier van Beemen en Ulko Jonker

Hij is een van de peetvaders van het hedendaagse Europa, 86 inmiddels en nog iedere dag aan het werk bij zijn eigen denktank, Notre Europe in het Quartier de l'Europe in Parijs. Maar hij kan niet berusten in het feit dat zijn Europa in een crisis verkeert en maakt zich zorgen, af en toe kwaad zelfs. Europa zou geen crisis als de huidige hebben gekend als er beter naar hem was geluisterd. Jacques Delors over de oorsprong van de euro, de missende delen in het systeem, de rol van Nederland en de oorzaken van de eurosepsis. En zijn visioen van Europa, dat weer zou moeten inspireren. Hij vertelt graag. Zeker aan een Nederlandse krant. ‘Nederland, Denemarken, Zweden. Dat is mijn hoek. Ik ben een noordelijke sociaaldemocraat.’

Heeft u, toen u Commissievoorzitter was (1985-1995) en de komst van de euro voorbereidde voorzien dat zich een situatie als die van vandaag zou kunnen voordoen?

‘Ja. Het Europees Monetair Stelsel (van vaste wisselkoersafspraken — red.) bestond toen al en maakte enorme schokken door, het bewijs dat het heel moeilijk is een economische en monetaire unie te creëren met staten die relatief onafhankelijk blijven. Maar er was een enorm optimisme onder de toenmalige leiders van de twaalf lidstaten, omdat de uitbreiding met Spanje en Portugal in 1986 was geslaagd en omdat de interne markt voltooid werd door de Europese Akte. Toen rees het idee van een gemeenschappelijke munt. Dat werd steeds urgenter. Op verzoek van bondskanselier Kohl, een groot Europeaan, ben ik een rapport gaan maken, met de centrale bankiers, omdat ik vond dat zij het beste konden zeggen: als u de euro wilt, moet u het zo doen. Dat werd aangenomen op de Europese Raad van Madrid. Daarna begon de discussie over het Verdrag voor de Economische en Monetaire Unie.’

‘De Duitsers waren terughoudend, 55% wilde de D-mark houden. In ons rapport was al veel meer aandacht voor de economische unie dan voor de monetaire pijler. Maar die richting wilde men niet op. De Duitsers waren bang voor wat de Fransen een economische regering noemden, een woord dat ik nooit in de mond heb

genomen. En de Hollandse vrienden liepen er ook niet warm voor.’ ‘Later kwam het terug. In de voorbereiding van het Verdrag van Amsterdam (1997) zeiden de Duitsers: er moet een stabiliteitspact komen. Ik heb toen — als gewone burger — daarnaast een pact voor coördinatie van het economisch beleid voorgesteld, waarmee het beleid elke zes maanden kon worden bijgestuurd. Dat werd geweigerd. Ik had het ook aan de Franse regering gestuurd. Maar ja, u moet weten dat de ex-voorzitter van de Commissie helemaal niets voorstelt in Frankrijk. Je hebt *la Grande France* en in de schaduw daarvan de Commissie. Aan mij hadden ze een lastige. Ik heb tien jaar niet over me heen laten lopen.’

‘Als dat pact er was gekomen, zouden ze veel eerder hebben gezien dat schulden onhoudbaar dreigden te worden. Men had dat kunnen voorkomen, preventieve actie kunnen ondernemen. Men had van alles kunnen doen. Maar het is niet gebeurd. Ik had het gemaakt op verzoek van de Spaanse premier Gonzalez, van Kohl en van Wim Kok. Maar het is niet eens besproken.’

In uw memoires wekt u de indruk dat u kwaad was op Kok, die toen voorzitter van de Europese Raad was en het had kunnen agenderen?

‘Ja, ik had op zijn minst een antwoord verwacht. En een debat. Want Kok is een goede vriend en groot politicus. Een debat dat nu wel wordt gevoerd over het economisch bestuur. Ik zelf heb na tien jaar euro geconcludeerd: de euro

beschermt, maar hij stimuleert niet. Het is geen prikkel gebleken om het concurrentievermogen te vergroten. En de euro dekt onze stommiten af, het spijt me dat ik het zo moet zeggen. We hebben dan wel meer dan 2% jaarlijkse groei gekend, 15 miljoen banen geschapen. Maar als het aankomt op ons vermogen om te concurreren, en afgezet tegen de vooruitgang van andere landen en de globalisering, was het niet genoeg. En doordat men niet eerder is gaan nadenken over het economisch bestuur, kwamen de schulden van overheden maar ook private zoals in Spanje en Ierland, plotsklaps op als een essentieel probleem. Die schuldenproblematiek is samengeballd in de Griekse bedreiging. Toen bleek ook dat er geen proces meer is om daar in Europa besluitvaardig tegen op te treden. In 2008 intervenueerden de regeringsleiders al te laat en onvoldoende en dat zie je sindsdien telkens terugkeren.’

‘Kortom: er was geen discipline. Ander voorbeeld: op 21 juli nemen ze goede besluiten. Niet helemaal voldoende, maar goede besluiten. En dan zeggen ze op hun persconferentie: deze besluiten worden in december van kracht. Ja, maar zo werkt het niet in de economie. C'est stupide! Ik begrijp het niet. En dat is wat me zorgen baart. Wat is hun mentaliteit? Hoe zien ze de dingen?’

Hoe komt het volgens u dat Europa zo machteloos blijkt in deze crisis?

‘In de aanloop naar de euro kwam ik ook in Londen, New York, Washington. En telkens stelden ze me de vraag: hoe denkt u een eenheidsmunt te kunnen hebben zonder federatie? Dan zei ik: ja de regeringsleiders willen niet verder gaan met de overdracht van soevereiniteit en het systeem is gebaseerd op drie pijlers, net zoals de Europese Acte: concurrentie, solidariteit en samenwerking. Maar gebleken is dat de samenwerking ontbreekt. Men werkt niet samen. Samenwerking is een contract, een bijna moreel contract. Geloof me, zelfs als je bevoegdheden overdraagt, is er helemaal niets mogelijk als dat niet in een geest van samenwerking gebeurt.’

‘Nu moeten we zien hoe ver ze alsnog bereid zijn te gaan met overdracht van bevoegdheden en wel of geen samenwerking, want

CV

1925 Geboren te Parijs
1945 Banque de France
1962 Commissariat du Plan
1969 Assistent premier Chaban Delmas
1973 Bestuurder Banque de France
1981 Minister van financiën en economie
1985 Voorzitter Europese Commissie (tot 1995)

die ligt aan de basis van de Europese constructie. Europa is geen imperium, geen federale staten van Amerika, het is een vrijwillige constructie in een grote geest van samenwerking. Nu blijkt opnieuw hoe zinnig de communautaire methode is. En dan zegt mijnheer Sarkozy in Toulon: maar nee, het wordt de intergouvernementele methode. Tsjja, dat stelt de Fransen tevreden die nooit iets van Europa hebben begrepen.’

Maar waar ontbreekt het aan de wil tot samenwerking? Bij de leiders, de parlementen, de bevolking zelf?

‘Ik kom zo op de bevolking terug. Het ontbreekt aan samenwerking op momenten die ertoe doen, zoals nu, maar ik kan ook energie noemen of buitenlandse politiek. De communautaire methode was dat er één instelling is, de Commissie, die van binnenuit aanstuurt. Ik kan degenen die er nu zitten moeilijk kritiseren, want ze krijgen al genoeg klappen. Maar men praat niet meer over de Commissie of de Raad, men praat over twee landen, Duitsland en Frankrijk, alsof zij Europa leiden. Dat kan niet lang meer duren. De andere landen beginnen stilaan te protesteren en krijgen daar in elk geval een slecht humeur van en dat maakt het nog moeilijker. Het kan zo niet doorgaan. Je volgt de gemeenschappelijke methode, dat iedereen gelijk is, of Europa rolt van het ene in het andere interne conflict.’

Verschuift de balans tussen Frankrijk en Duitsland niet ook steeds meer naar Duitsland?

‘Ja, Duitsland is de meest florerende economie. Dus de heer Sarkozy beidt zijn tijd, probeert Merkel te laten bewegen. Het is

een willekeurig en een beetje verdorven spel. Als men de gemeenschapsmethode zou volgen, zouden ze ook de andere stichters van Europa, België, Nederland, Luxemburg en Italië om advies vragen. In een moeilijke Europese Raad moet iedereen iets geven en nemen. Zelfs mevrouw Thatcher begreep dat. Maar dat systeem heeft nu plaatsgemaakt voor dit Frans-Duitse duo en daardoor gaat het van kwaad tot erger.’

In uw memoires (uit 2003) beschrijft u alle noodmechanismen al waar nu over wordt gesproken, inclusief de gulden begrotingsregel en een noodfonds zoals de huidige EFSF. Wim Duisenberg, die toen de centrale bankiers voorzat, was tegen het fonds. Waarom?

‘Omdat hij erg orthodox dacht. Het was een heerlijke man, als mens. Maar hij zat heel erg in de grote Hollandse traditie, wat je ook terugzag bij Onno Ruding, mensen die denken in de Duitse conceptie.’

Was dat ook omdat ze bang waren voor moral hazard, dat zo'n fonds het juist gemakkelijker zou maken om het niet zo nauw te nemen met de begrotingsregels?

‘Nee, ze wilden gewoon een puur systeem, pur et dur. En ik begreep dat ook wel. Ik ben net als zij tegen inflatie want die straft de zwaksten. Maar ik begreep niet dat ze niets zagen in instrumenten om de economische verschillen tussen landen op te vangen, met reserves en regulering. En vooral niet in de mogelijkheid voor Europa om te lenen. Ik vind dat nog steeds en bovenal: de markten vragen het. Als je niet alles op Europees niveau wil, niet de sociale systemen, de hele economische politiek, dan moet je samenwerken en soepele, vloeiende instrumenten hebben die dat mogelijk maken. Europa moet zichzelf de komende tien jaar de middelen verschaffen om meer welvaart te scheppen. Dat zal er op deze manier niet van komen.’

Vindt u dat Griekenland toegelaten had moeten worden tot de Economische en Monetaire Unie?

‘Dat ligt erg gevoelig. Als ik nog Commissievoorzitter was geweest, had ik ze niet geaccepteerd in de EMU. Totdat de huidige pro-

Lees verder op pagina 33 ➔

Foto: Paul Grover/Hollandse Hoogte